

Людмила Москальова
доктор пед. наук, професор
проректор з наукової роботи
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь (Україна)

Світлана Подпльота
доктор філософії в галузі педагогіки
асистент кафедри іноземних мов
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь (Україна)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Освіта для демократичного громадянства охоплює як пізнавальні, так і моральні характеристики. Відповідальність за розвиток моральних чеснот підростаючого покоління лежить на плечах педагогів. Проте ці характеристики постійно ставляться під сумнів у нинішньому суспільстві, в якому практичні навички набувають більшого значення, ніж моральні цінності. Розвиток пізнавальних навичок сам по собі не може достатньо вплинути на формування соціальної диспозиції і може зрештою створити «егоїстичних фахівців», які не мають ані моральних, ані демократичних достоїнств, необхідних для побудови достойного суспільного життя.

Зростаючий інтерес до ролі таких фахівців-активних вихователів суспільних морально-етичних цінностей і норм пов'язаний із посиленням незадоволеності плодами постмодерністського дитино центристського підходу, що починається з другої половини ХХ століття. Цей підхід запропонував педагогіку, орієнтовану на вихованців, спрямовану на їх потреби та на розвиток їх компетенції. Діти стали центром навчального процесу. Педагог став виконувати роль зацікавленого спостерігача і має заохочувати, слухати і стимулювати, а здобувач освіти, в свою чергу, отримав право вирішувати, коли ця увага йому необхідна.

Головна роль дорослих полягає у задоволенні бажань дитини. Дитині все сходить з рук і вона уникає покарань і доган.

Дорослі утримуються від директивних дій і прагнуть захистити дитину від будь-яких неприємностей. Такі дії мали на меті створити безхмарне майбутнє для підростаючого покоління.

Такий педагогічний підхід, що дозволив дитині повну свободу дій, викликав ряд занепокоєнь і повстала перед педагогами низка важливих питань: Чи будуть ці індивідуалістичні цілі розвивати моральну, відповідальну людину, що в майбутньому принесе користь суспільству? Чи може дитина пасивно вивчати норми і цінності суспільства?

Сьогодні ми стали свідками антисоціальної поведінки молоді: зросла кількість повідомлень про фізичне, психологічне та сексуальне насильство, збільшилася кількості випадків злочинності серед молоді. Це зростання антисоціальної поведінки сигналізує про неповагу до соціальних норм і цінностей, або, ще гірше, про їх незнання.

Для того, щоб протидіяти цим антисоціальним тенденціям, в контексті соціально-конструктивістського підходу має бути застосований новий прогресивний підхід, направлений на активну освітню підготовку, спрямовану на розвиток ролі демократичних громадян серед молодого покоління з метою побудови моральних цінностей для створення стійкої спільноти.

Педагог як найбільш зрілий член цієї спільноти, має нести своєрідну відповідальність за ведення взаємодій і взаємозв'язків, які є самим життям групи як спільноти. Прийшов час замислитися над плодами прогресивної освіти, орієнтованої на вихованців. Свобода має розглядатися як засіб, а не кінцева мета. Джон Дьюї, американський філософ, психолог та реформатор освіти, ще на початку ХХ століття писав: «Однак не може бути більшої помилки, ніж розглядати таку свободу як самоціль. Потім вона має тенденцію до руйнування спільної діяльності» [1, с. 63].

Суспільство підтримує себе шляхом безперервного самовідновлення, яке відбувається за допомогою освітнього зростання молоді. Роль педагога, як носія моральних цінностей і норм, в цьому процесі є домінуючою. Педагог має будувати освітній процес через призму моральних цінностей шляхом підвищення особистої зацікавленості в соціальних нормах і потребах, з особливою увагою до автономії особистості, її роздумів і суджень.

Такий підхід вимагає певного рівня моральної мужності від педагогів, які, як очікується, виступатимуть моральними взірцями та

сприятимуть формуванню моралі шляхом вирішення поточних соціальних проблем. Педагоги зобов'язані обговорювати поведінку людей в конфліктних ситуаціях, а не уникати розв'язання етичних дилем. Крім того, від них очікується розвиток соціального самоврядування, яке підтримує соціально-культурні та політичні зміни, орієнтовані на справедливості, а також залучення молоді до культурних практик і дискурсів, замість того, щоб розглядати їх педагогічне завдання лише з орієнтацією на предмет. Сьогодні багато закладів освіти прогресивних країн світу визнали перевагу тьюторської системи освіти, яка характеризується як «педагогічна перлина, коштовність у короні Оксфорда» та найкращий спосіб «кинути виклик, стимулювати та по-справжньому виховувати високоякісну молодь», здатну аналізувати та критично мислити в контексті ліберальної освіти [3, с. 3-4].

Тьюторська система закладів вищої освіти має дуже довгу історію. Вона бере початок від колегіальної системи в Оксфордському та Кембриджському університеті у Великобританії, де студентам викладали як індивідуально, так і в дуже малих групах з двох-трьох осіб. Тьюторство, засноване на дискусіях та методі сократівського діалогу, протягом століть розвивалося і трансформувалось так, що сьогодні має багато інтерпретації та формулювань на практиці. Насправді, у Великобританії в 1960-х роках були думки, що тьюторство є надто елітарним та нерелевантним у контексті сучасного університету, де великі лекції вважалися більш ефективними та доречними. Однак на захист тьюторської системи стали багато учених, серед яких Вілл Грейберн Мур, який стверджував, що «індивідуальна спрямованість тьюторського методу та унікальна здатність сприяти діалогу, аргументації та незалежній думці переважають будь-яку критику проти нього» [2, с. 20].

Ми вважаємо, що навчання - це не тільки запам'ятовування, практика та іспити. Це також здатність міркувати, дискутувати і мислити незалежно - всі атрибути, які необхідно розвивати для майбутнього успіху у дорослому житті.

Розвиток цих здібностей вимагає, щоб вихованці зіткнулися з проблемою шляхом обговорення, дебатів і прямого контакту з викладачем. У сучасному світі інформація вільніша і доступна, ніж будь-коли раніше, і метод, який фокусується на обробці концепцій,

ідей і знань за допомогою обговорення, є більш актуальним, ніж будь-коли раніше.

Необхідно наголосити на тому, що тьюторський підхід можливий за умови роботи один на один або ж у невеликих групах. Така взаємодія сприяє налагодженню контактів між студентами та педагогами; розвиває взаємність та співпрацю серед студентів; використовує прийоми активного навчання; забезпечує оперативний зворотній зв'язок; акцентує увагу на виконанні завдань; розвиває таланти та індивідуальні здібності і, що найголовніше, сприяє духовно-моральному самовихованню молоді. Адже, тьютор не просто фахівець в питаннях супроводу процесу реалізації індивідуальних освітніх маршрутів у відкритому освітньому середовищі, а й одночасно експерт в питаннях духовності та моральності. Він формує особистісну системи цінностей, духовного зростання, моральної свідомості молодого покоління через допомогу в освоєнні знань про морально-етичних цінності, оволодіння суспільними нормами і правилами поведінки; мотивацію моральної поведінки.

Отже, пропонуємо чотири напрями, на які система освіти повинна зосередити свою увагу для зміцнення демократичних і моральних цінностей. Перший напрям стосується переваг і ролі педагога щодо моральних і демократичних аспектів, а також ставлення молоді до цих цінностей. Його роль полягає у наданні морального прикладу, який служить натхненням для вихованців розвивати повагу, порядність і соціальний етикет. Другий напрям пов'язаний з потребою у навчальній програмі демократичного громадянства, в якій навчальний матеріал аналізується в рамках комплексних питань, що впливають із соціальних протиріч і мультикультурних аспектів, а не з вузьких дисциплінарних питань. Третій напрям стосується методик викладання, які підходять для демократичного та морального виховання. Особлива увага приділяється інтерпретації та конструювання думок на основі власного досвіду та взаємодій.

Ці аспекти ґрунтуються на демократичних цінностях, які підкреслюють спільну відповідальність і прийняття рішень.

Останній напрям має на меті побудову змістовної освіти для педагогів, що ґрунтується на дослідженні освітянського етосу, їхніх уявлень і ставлення до моральної та демократичної освіти.

А використання тьюторських технологій в освіті має забезпечити результативність виховного процесу, поповнити нестачу знань про моральні цінності та норми суспільства й мотивувати на моральне самовиховання молоді.

Література

1. Dewey, J. (1938). Experience and education. New York: Touchstone. 116 p.

2. Moore, W. G. (1968) The tutorial system and its future. Oxford: Pergamon Press. Palfreyman, D., ed. (2008). The Oxford tutorial: «Thanks, you taught me how to think». Oxford: Oxford Centre for Higher Education Policy Studies.

3. Iatsyshyn, A.V., Kovach, V.O., Romanenko, Y.O., Deinega, I.I., Iatsyshyn, A.V., Popov, O.O., Kutsan, Y.G., Artemchuk, V.O., Burov, O.Yu., Lytvynova, S.H. Application of augmented reality technologies for preparation of specialists of new technological era (2020) CEUR Workshop Proceedings, 2547, pp. 181-200.